

Möjlighet till ytterligare skolgång för vissa elever i specialskolan

Sammanfattning

I propositionen föreslås att en elev som har tagits emot i specialskolan på grund av synskada och ytterligare funktionshinder och som på grund av sina funktionshinder inte kan få tillfredsställande förhållanden i gymnasiesärskolan eller gymnasieskolan, efter det att skolplikten har upphört och i mån av plats ska få möjlighet till ytterligare utbildning i specialskolan till och med vårterminen det kalenderår då eleven fyller 21 år. Detta ska gälla om eleven har en utvecklingsstörning eller om eleven bedöms inte ha förmåga att fullfölja den sista årskursen i specialskolan under två år efter det att skolplikten har upphört. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2009.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Ärendet och dess beredning	4
Bakgrund	4
Propositionens huvudsakliga innehåll	5
Utskottets överväganden	6
Möjlighet till ytterligare skolgång för vissa elever i specialskolan	6
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	10
Propositionen	10
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	11
Förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100)	11

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Möjlighet till ytterligare skolgång för vissa elever i specialskolan

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100). Därmed bifaller riksdagen proposition 2008/09:112.

Stockholm den 2 april 2009

På utbildningsutskottets vägnar

Sofia Larsen

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Sofia Larsen (c), Marie Granlund (s), Margareta Pålsson (m), Mats Gerdau (m), Betty Malmberg (m), Agneta Lundberg (s), Louise Malmström (s), Lars Hjalmered (m), Peter Hultqvist (s), Gunilla Tjernberg (kd), Patrik Forslund (m), Rossana Dinamarca (v), Mats Pertoft (mp), Caroline Helmersson-Olsson (s), Roland Bäckman (s), Per Lodenius (c) och Gulan Avci (fp).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Regeringen beslutade den 7 december 2006 att en särskild utredare bl.a. skulle kartlägga och analysera hur stort behovet av utbildningsplatser kan förväntas bli vid inrättande av en statlig specialskola för elever i gymnasieåldern med synskada och ytterligare funktionshinder (dir. 2006:127). Utredaren skulle analysera och lämna förslag på en lämplig organisationsform för en sådan specialskola samt vid behov lämna förslag till författningsändringar om möjligheten till förlängd skolgång i specialskolan. Utredningen, som antog namnet Utredningen om statliga specialskolor (U 2006:11), överlämnade sitt slutbetänkande Ökad likvärdighet för elever med funktionshinder (SOU 2007:87) den 3 december 2007. Betänkandet har remissbehandlats. I föreliggande proposition 2008/09:112 behandlas utredningens förslag till ändringar i skollagen (1985:1100).

Bakgrund

I propositionen Elever med funktionshinder – ansvar för utbildning och stöd (prop. 1998/99:105) lade regeringen fram förslag till ändringar av specialskolan. Förslagen antogs av riksdagen 1999 och trädde i kraft den 1 juli 2000 (bet. 1999/2000:UbU4, rskr. 1999/2000:14).

Genom ändringarna kom specialskolan som skolform att bibehållas endast för döva, hörselskadade eller dövblindfödda barn och ungdomar. Specialskolans målgrupp omfattade således inte längre syn- eller talskadade barn. Den fasta skoldelen vid Ekeskolan respektive Hällsboskolan avvecklades successivt. Från den 1 juli 2001 skrevs inga ytterligare elever in i Ekeskolan.

Möjligheten att efter fullgjord skolplikt erbjudas annan utbildning i specialskolan togs också bort. Före den 1 juli 2000 fanns en möjlighet enligt 7 kap. 6 § då gällande skollag (1985:1100) för ungdomar som efter skolpliktens upphörande inte kunde gå i gymnasieskolan därför att de var utvecklingsstörda, att i mån av plats genomgå annan utbildning i specialskolan intill utgången av vårterminen det år de fyllde 21 år.

Beslutet innebar också att det skulle finnas en mindre skoldel för placeringar under viss tid i anslutning till verksamheten vid Ekeskolans resurscenter och Hällsboskolans resurscenter, den s.k. visstidsutbildningen.

I propositionen Två nya specialskolor – utvidgning av specialskolans målgrupp (prop. 2007/08:112) föreslog regeringen att skollagen skulle ändras så att målgruppen för den statliga specialskolan skulle utvidgas och återigen omfatta elever med synskada och ytterligare funktionshinder samt elever med grav språkstörning. I propositionen föreslogs vidare att elever

som tillhörde målgruppen skulle tas emot i specialskolan om de på grund av sitt funktionshinder eller av andra särskilda skäl inte kunde gå i grundskolan eller särskolan. Dessutom föreslogs att visstidsutbildningen i särskilda resurscenter skulle avskaffas. Lagändringarna trädde i kraft den 1 juli 2008 (bet. 2007/08:UbU16, rskr. 2007/08:212).

I april 2008 gav regeringen Specialpedagogiska institutet i uppdrag att förbereda inrättandet av de nya skolorna till terminsstarten 2008 (U2008/2957/S). Den 1 juli 2008 övertogs uppdraget av den nybildade Specialpedagogiska skolmyndigheten som slutförde återetableringen av Ekeskolan och Hällsboskolan som statliga specialskolor.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att en elev som har tagits emot i specialskolan på grund av synskada och ytterligare funktionshinder och som på grund av sina funktionshinder inte kan få tillfredsställande förhållanden i gymnasie-särskolan eller gymnasieskolan, efter det att skolplikten har upphört och i mån av plats ska få möjlighet till ytterligare utbildning i specialskolan till och med vårterminen det kalenderår då eleven fyller 21 år. Detta ska gälla om eleven har en utvecklingsstörning eller om eleven bedöms inte ha förmåga att fullfölja den sista årskursen i specialskolan under två år efter det att skolplikten har upphört. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2009.

Utskottets överväganden

Möjlighet till ytterligare skolgång för vissa elever i specialskolan

Utskottets förslag i korthet

Utskottet bifaller regeringens förslag om ändringar i skollagen (1985:1100) avseende möjlighet till ytterligare skolgång för vissa elever i specialskolan.

Allmänt

Specialskolan finns för barn som på grund av sitt funktionshinder eller andra särskilda skäl inte kan gå i grundskolan eller särskolan om de är synskadade och har ytterligare funktionshinder, är döva eller hörselskadade, eller har en grav språkstörning.

Staten, genom Specialpedagogiska skolmyndigheten, driver och är huvudman för specialskolan. För döva och hörselskadade elever finns fem regionala skolor: Birgittaskolan i Örebro, Kristinaskolan i Härnösand, Manilla-skolan i Stockholm, Vänerskolan i Vänersborg och Östervångsskolan i Lund. Utöver dessa finns tre riksskolor med hela landet som upptagningsområde: Åsbackaskolan för elever med dövhet och hörselskada kombinerad med utvecklingsstörning samt för elever med medfödd dövblindhet, Hällsboskolan för elever med grav språkstörning samt Ekeskolan för elever med synskada och ytterligare funktionshinder.

I Ekeskolan finns således elever med så komplexa funktionshinder att kommunerna i många fall inte har möjlighet att erbjuda dem tillfredsställande förhållanden i gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan. Det är för dessa elever som det föreslås införas möjlighet att genomgå ytterligare utbildning i specialskolan.

Ekeskolan är den riksskola som finns för elever med synskada och ytterligare funktionshinder. Skolan ligger i Örebro och har under innevarande vårtermin totalt 24 elever. Av dessa får 15 elever utbildning enligt övergångsbestämmelser för den tidigare visstidsutbildningen. Övriga är elever som påbörjat sin utbildning i specialskolan före den 1 juli 2000.

Förutom grav synskada, synnedsättning eller Cerebral Visual Impairment (hjärnsynskada) har eleverna på Ekeskolan en eller flera ytterligare funktionsnedsättningar. Sådana kan vara utvecklingsstörning, olika autistiska diagnoser och andra syndrom, koncentrationssvårigheter, dövhet/hörselskada, språkstörning eller olika grader av rörelsehinder.

Eleverna på Ekeskolan är i behov av individuellt anpassad undervisning som är integrerad med den dagliga verksamheten på skolan. En stor del av verksamheten är inriktad mot att utveckla elevens identitet och förbereda eleven på ett framtida vuxenliv.

Propositionen

I propositionen föreslås att en elev som på grund av synskada och ytterligare funktionshinder har tagits emot i specialskolan och som på grund av sina funktionshinder inte kan få tillfredsställande förhållanden i gymnasieskolan, efter det att skolplikten har upphört och i mån av plats ska få genomgå ytterligare utbildning i specialskolan till och med vårterminen det kalenderår då eleven fyller 21 år. Detta ska gälla om eleven har en utvecklingsstörning eller om eleven bedöms inte ha förmåga att fullfölja sista årskursen i specialskolan under två år efter det att skolplikten har upphört. Beslut om ytterligare utbildning i specialskolan ska inte kunna överklagas.

Genom propositionen Elever med funktionshinder – ansvar för utbildning och stöd (prop. 1998/99:105, bet. 1999/2000:UbU4, rskr. 1999/2000:14) togs möjligheten bort att efter fullgjord skolplikt erbjudas annan utbildning i specialskolan. Före den 1 juli 2000 fanns en möjlighet enligt 7 kap. 6 § då gällande skollag (1985:1100) för ungdomar som efter skolpliktens upphörande inte kunde gå i gymnasieskolan därför att de var utvecklingsstörda, att i mån av plats genomgå annan utbildning i specialskolan intill utgången av vårterminen det år de fyllde 21 år.

Regeringen föreslog 2008 att specialskolans målgrupp skulle utvidgas till att omfatta även de grupper av barn som före 2001 hade möjlighet att gå i specialskolan. Regeringen återetablerar nu den specialskola som fanns före 2001 genom att föreslå ett återinförande av möjligheten till ytterligare skolgång för vissa elever med synskada och ytterligare funktionshinder som redan är inskrivna i specialskolan.

Regeringen anför i propositionen att det är svårt för varje enskild kommun att tillhandahålla den kompetens och de resurser som krävs för att en elev med synskada och ytterligare funktionshinder ska få en god utbildning anpassad till hennes eller hans förutsättningar och att ju svårare funktionshinder eleverna har, desto sämre klarar flertalet kommuner att möta deras behov. Regeringen anser att det är angeläget att kommunerna gör sitt yttersta för att erbjuda eleverna utbildning i hemkommunen. Samtidigt är det inte rimligt att begära att alla kommuner har tillgång till den specialistkompetens som många gånger krävs. Därtill har staten ett särskilt ansvar för att garantera alla elevers likvärdiga utbildning.

För många av de aktuella eleverna går det ofta bra att med stöd från Specialpedagogiska skolmyndigheten ordna en bra verksamhet i hemkommunen under de tidiga skolåren. Svårigheterna ökar dock med elevernas stigande ålder, vilket har kommit att innebära att alltfler elever kommer till Ekeskolan under senare skolår. Den korta kvarvarande skoltiden tillsam-

mans med komplexiteten när det gäller funktionsnedsättningarna gör att det ofta krävs längre tid än vad skolpliktsåldern medger för att förbereda eleven för vuxenlivet eller fortsatt utbildning.

I propositionen anförts vidare att det inte föreligger behov av ytterligare skolgång för alla elever vid Ekeskolan. Många av dessa kan vid skolplikens upphörande gå vidare till kommunens gymnasieskola eller gymnasiesärskola. För en mindre grupp elever finns dock behovet av ytterligare skolgång i specialskolan. Regeringen konstaterar i propositionen att den inte ser någon motsättning mellan att å ena sidan ge Ekeskolans elever möjlighet till ytterligare skolgång och å andra sidan, genom den verksamhet som bedrivs av Specialpedagogiska skolmyndigheten, stödja utvecklingen i kommunernas gymnasiesärskola. Ytterligare skolgång i specialskolan bör, enligt propositionen, inte jämföras med en gymnasieutbildning, utan ska vara en möjlighet för eleven att under något längre tid slutföra utbildningen i specialskolan. Vid Ekeskolan finns omfattande kompetens och erfarenhet för att erbjuda de aktuella eleverna en meningsfull utbildning. Genom ytterligare skolgång i specialskolan får dessa elever en ökad möjlighet att förbereda sig för att gå vidare till hemkommunens gymnasiesärskola, något som annars i många fall skulle ha varit omöjligt. För andra i elevgruppen innebär ytterligare skolgång ökade möjligheter att förbereda sig för vuxenlivet i sin hemkommun.

I propositionen föreslås att elever vid Ekeskolan ges möjlighet till ytterligare skolgång. Regeringen anför i propositionen att den elevgrupp som finns vid Åsbackaskolan har möjlighet till utbildning vid Riksgymnasiet för döva (RGD) och Riksgymnasiet för hörselskadade (RGH) i Örebro. Liknande möjligheter har saknats för Ekeskolans elever.

Regeringen anser, i likhet med utredaren, att det bör finnas en bortre gräns för möjligheten till ytterligare skolgång. Möjligheten bör således som längst gälla till utgången av vårterminen det kalenderår då eleven fyller 21 år. Det är viktigt för att markera att den verksamhet som ska bedrivas vid Ekeskolan är en utbildning för skolpliktiga elever som ska slutföras inom en viss tid, i likhet med grundskolan och särskolan. I propositionen anförts också att utbildningens innehåll ska utformas enligt de styrdokument som gäller för de skolpliktiga eleverna i specialskolan. Undervisningen ska t.ex. utgå från de kursplaner som anges i 3 kap. 2–4 §§ specialskoleförordningen (1995:401).

Specialpedagogiska skolmyndigheten ska, enligt propositionen, besluta om huruvida en elev ska erbjudas förlängd skolgång i specialskolan. Myndigheten ska löpande följa upp elevens utveckling för att avgöra när eleven kan skolas ut till sin hemkommun.

Regeringen anser, liksom utredaren, att möjligheten till förlängd skolgång bör gälla i mån av plats. Möjligheten till förlängd skolgång i specialskolan bör inte försvåra möjligheten att ta emot skolpliktiga elever i specialskolan. Till skillnad från utredaren anser dock regeringen att beslut om att erbjuda förlängd skolgång inte ska kunna överklagas.

Utskottets ställningstagande

Utskottet tillstyrker regeringens förslag.

Utskottet välkomnar regeringens proposition i ärendet. Den innebär en synnerligen angelägen reform för de barn och föräldrar som är berörda av beslutet.

Genom den dåvarande regeringens proposition Elever med funktionshinder – ansvar för utbildning och stöd (prop. 1998/99:105, bet. 1999/2000: UbU4, rskr. 1999/2000:14) togs bl.a. möjligheten bort att efter fullgjord skolplikt erbjudas annan utbildning i specialskolan. Den borgerliga dåvarande riksdagsminoriteten har därefter lagt ett flertal motionsyrkanden varje år med innebörden att dels avskaffa den då införda visstidsutbildningen i särskilda resurscenter, dels återskapa möjligheten att elever i specialskolan efter fullgjord skolplikt skulle kunna erbjudas annan utbildning i specialskolan.

Utskottet anser att det är svårt för varje enskild kommun att tillhandahålla den kompetens och de resurser som krävs för att en elev med synskada och ytterligare funktionshinder ska få en god utbildning anpassad till hennes eller hans förutsättningar. Ju svårare funktionshinder eleverna har, desto sämre klarar flertalet kommuner att möta deras behov. Det är angeläget att kommunerna gör sitt yttersta för att erbjuda eleverna utbildning i hemkommunen. Samtidigt är det tydligt att elever har olika behov och att det därför behövs utbildningsalternativ med specialistkompetens just för dessa elever. Det är inte rimligt att begära att alla kommuner har tillgång till sådan specialistkompetens. Staten har också ett särskilt ansvar för att garantera alla elevers likvärdiga utbildning.

Riksdagen biföll 2008 regeringens förslag om att specialskolans målgrupp skulle utvidgas till att omfatta även de grupper av barn som före 2001 hade möjlighet att gå i specialskolan. Utskottet välkomnar nu nästa steg mot en modern och flexibel specialskola genom att ge möjlighet till ytterligare skolgång för vissa elever med synskada och ytterligare funktionshinder som redan är inskrivna i specialskolan.

Avsikten med ytterligare skolgång är inte att frånta kommunerna ansvaret för att ordna meningsfull utbildning eller sysselsättning för dessa elever, utan det ska vara en möjlighet till förberedelse för återvändande till hemkommunen. Möjligheten till förlängd skolgång bör, i enlighet med regeringens förslag, gälla i mån av plats för att inte försvåra möjligheten att ta emot skolpliktiga elever.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2008/09:112 Möjlighet till ytterligare skolgång för vissa elever i specialskolan:

Riksdagen antar förslaget till lag om ändring i skollagen (1985:1100).

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

Förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100)

Härigenom föreskrivs att 7 kap. 6 och 8 §§ skollagen (1985:1100)¹ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Om en elev i specialskolan inte tillfredsställande har slutfört sista årskursen när skolplikten upphör men bedöms ha förmåga att fullfölja utbildningen, *skall* eleven beredas tillfälle att göra detta under högst två år efter det att skolplikten upphörde. *Vad som nu sagts* gäller inte om eleven är utvecklingsstörd. En utvecklingsstörd elev som började fullgöra sin skolplikt det kalenderår då eleven fyllde åtta år har dock rätt att när skolplikten upphör slutföra sista årskursen.

*Föreslagen lydelse***7 kap.****6 §²**

Om en elev i specialskolan inte tillfredsställande har slutfört sista årskursen när skolplikten upphör men bedöms ha förmåga att fullfölja utbildningen, *ska* eleven beredas tillfälle att göra detta under högst två år efter det att skolplikten upphörde. *Det* gäller inte om eleven är utvecklingsstörd. En utvecklingsstörd elev som började fullgöra sin skolplikt det kalenderår då eleven fyllde åtta år har dock rätt att när skolplikten upphör slutföra sista årskursen.

En elev som har tagits emot i specialskolan enligt 3 kap. 3 § tredje stycket 1 och som på grund av sina funktionshinder inte kan få tillfredsställande förhållanden i gymnasiesärskolan eller gymnasieskolan, får efter det att skolplikten har upphört och i mån av plats genomgå ytterligare utbildning i specialskolan till och med vårterminen det kalenderår då eleven fyller 21 år, om eleven

1. har en utvecklingsstörning, eller

2. bedöms inte ha förmåga att fullfölja utbildningen enligt första stycket.

¹ Lagen omtryckt 1997:1212.

² Senaste lydelse 1999:886.

8 §³

Beslut av styrelsen för utbildningen enligt 4 § fjärde stycket om åtgärder för elever som inte bor hemma samt enligt 6 § om rätten att fullfölja utbildningen får överklagas av eleven eller företrädare för denne hos Skolväsendets överklagandenämnd.

Beslut av styrelsen för utbildningen enligt 4 § fjärde stycket om åtgärder för elever som inte bor hemma samt enligt 6 § *första stycket* om rätten att fullfölja utbildningen får överklagas av eleven eller företrädare för denne hos Skolväsendets överklagandenämnd.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2009.

³ Senaste lydelse 1999:886.